

SIMPOZIONUL „GEOARHEOLOGIA TUMULIȚOR ÎN EUROPA ANTICĂ (MILENIUL I Î.E.N. – MILENIUL I E.N.)” ORGANIZAT LA COSENZA/CALABRIA (IUNIE 1993)

Consiliul Național al Cercetării din Italia, prin *Istituto di Ricerca per la Protezione Idrogeologica nell'Italia Meridionale ed Insulare (IRPI)* împreună cu Institutul de arheologie al Academiei de Științe Bulgare, a organizat în zilele de 15-19 iunie la Cosenza (Calabria) o interesantă Conferință internațională cu tema „Geoarheologia tumulilor în Europa antică (mileniul I î.e.n – mileniul I e.n.)”. Prof. V. Rizzo (IRPI), ajutat în unele acțiuni de dr. D. Gergova de la Institutul de Arheologie din Sofia, este, de fapt, cel care a inițiat și a organizat în toate detaliile această manifestare științifică, făcând o risipă enormă de energie. Succesul Conferinței a răsplătit din plin aceste eforturi. La Conferință, desfășurată sub patronajul Consiliului European și al Universității provinciei Calabria, au participat arheologi, istorici, geologi și geofizicieni din Albania, Belgia, Bulgaria, Cehia, Croația, Grecia, Italia, Macedonia, Polonia și România.

Organizat „deopotrivă pentru dezlegarea enigmei „Cozzo Rotonda”, dar și în general pentru lărgirea informației asupra mormintelor tumulare de pe o arie mult mai întinsă, Conferința a avut o temă nu doar interesantă, ci și de o mare actualitate pentru specialiști. Comunicările și discuțiile prilejuite de această manifestare științifică au avut ca obiect metodologia și rezultatele investigațiilor arheologice în tumuli din diverse zone ale Europei, precum și cercetările interdisciplinare asupra categoriei respective de monumente. În cursul lucrărilor am prezentat comunicarea „Morminte tumulare în perioada antichității târzii și a marii migrații a popoarelor în spațiul carpato-niprovian”.

În afara celor care au evidențiat descoperiri foarte interesante, mai ales din Bulgaria, Polonia, Grecia, Croația și Macedonia, câteva comunicări au prezentat rezultatele cercetărilor mai noi referitoare la „Cozzo Rotonda”, un tumul de dimensiuni impresionante (înălțime 21 m; diametru 60 x 80 m) și cu o topografie aparte de la Bisignano (Calabria), realizat după toate aparențele printr-o amenajare a unei forme de teren naturale, desprinsă dintr-o terasă înaltă. Monumentul este deocamdată unic în Italia meridională și în legătură cu el rămân încă probleme care urmează a fi clarificate prin cercetările viitoare. Datarea lui și a eventualelor complexe arheologice pe care le adăpostește rămâne neprecizată până la realizarea unei cercetări metodice. Dar un punct important a fost deja câștigat, și anume acela că tumulul de la Bisignano a fost perceput de specialiștii prezenți în același timp ca monument geologic și arheologic. Prin urmare, se impune o atenție deosebită pentru conservarea lui intactă și orice proiect de investigație, fie

arheologică, fie geologică, trebuie conceput și elaborat cu maximă grijă, urmărind cu strictețe acest deziderat.

Succesul incontestabil al Conferinței a fost asigurat în chip evident prin noutățile și clarificările aduse asupra mormintelor tumulare, pe care le-am putea numi cu îndreptățire piramidele Europei. Conferința a reunit un număr consistent de specialiști care au investigat intensiv și vreme îndelungată morminte tumulare în diverse zone ale continentului. La Cosenza ei au analizat și posibilitățile pe care le au îndeosebi arheologii, geologii și geofizicienii pentru a coopera și a găsi explicațiile cele mai pertinente în legătură cu acest fenomen istoric. Este o motivație mai mult decât temeinică, pentru ca acțiunea începută la Cosenza să fie continuată în anii următori prin manifestări științifice similare, cu o tematică fie tot generală, fie eventual mai limitată. Ceea ce trebuie păstrat și amplificat în mod evident este caracterul interdisciplinar al investigațiilor. Locul de desfășurare ar putea fi ales tot în Calabria, dar la fel de bine ele ar putea fi organizate succesiv și în alte țări, acolo unde astfel de monumente se găsesc din abundență.

Lucrările Conferinței de la Cosenza urmează a fi publicate în „*Pact. Revue du Groupe Européen pour les Techniques Physiques, Chimiques et Mathématiques Appliquées à l'Archéologie*” (Strasbourg), revistă de mare prestigiu nu numai prin valoarea ridicată a lucrărilor tipărite în volumele anterioare, ci și prin promovarea cu înaltă competență și tenacitate a cercetărilor interdisciplinare.

Programul Conferinței a cuprins și vizitarea unor obiective arheologice de mare interes științific, între care se cuvine a menționa cu prioritate orașul Herculaneum, acoperit complet de lavă după erupția Vezuviului din anul 79 d. H. De asemenea, am mai vizitat orașul antic Taormina (Sicilia), tumulul de la Bisignano și Valea râului Busento (în apropiere de Cosenza), sub albia cărui, potrivit informațiilor transmise de istoricul antic Jordanes, în anul 410 d. H. ar fi fost îngropat regele-got Alarich I. În sfârșit, de foarte mare interes a fost și vizita la muzeele de la Reggio di Calabria și Metapont, posesoare mai ales a unor colecții de antichități grecești și romane de excepție.

După încheierea lucrărilor Conferinței de la Cosenza am rămas opt zile la Roma, unde, ca oaspete al Institutului Arheologic German, am reușit să realizez, în celebra bibliotecă a acestuia, o scurtă dar consistentă documentare asupra antichităților romane târzii din regiunea Dunării de jos. Ruinele Romei antice au constituit cel de al doilea obiectiv important al ultimului loc de sejur din Italia.

ION IONIȚĂ

EXPOZIȚIA „I GOTI” DE LA MILANO (27 ianuarie – 8 mai 1994)

La 27 ianuarie 1994 a fost inaugurată la *Palazzo Reale* din Milano o mare expoziție arheologică referitoare la istoria și migrația goșilor pe continentul european. Ea constituie o premieră absolută, fiind cea dintâi expoziție internațională pe această temă, care prezintă pe etape deplasarea goșilor din zona Vistulei inferioare spre Marea Neagră, Dunărea de Jos și Peninsula Balcanică, iar de aici spre vest până în Aquitania și Peninsula Iberică.

Palazzo Reale este o construcție impunătoare în stil neoclasic din centrul metropolei lombarde, ridicată în anii

1770-1778 pe nucleul unor palate mai vechi, ale căror începuturi se plasează tocmai în secolul al XI-lea. El are deja o îndelungată tradiție în găzduirea unor renumite expoziții de artă, ca și a altora de mare interes științific și cu o largă audiență la public. Încăperile spațioase și posibilitățile tehnice moderne de conservare și de asigurare a securității exponatelor fac din acest edificiu un loc ideal de organizare a expozițiilor, pe care Consiliul Municipal al orașului Milano îl valorifică la cote corespunzătoare.

Realizarea expoziției a necesitat multe inițiative și un efort enorm din partea organizatorilor, datorat mai ales numărului foarte mare de parteneri de la care urmau să fie aduse exponatele. Dificultățile de tot felul, mai mari și mai mici, care s-au ivit în cursul tratativelor cu instituții muzeale din țări având legislații de patrimoniu diferite și apoi cu prilejul aranjamentelor de asigurare și de garantare a securității transporturilor prețioaselor exponate spre Milano n-au dezarmat pe organizatori, a căror tenacitate și inițiativă pentru depășirea lor merită a fi apreciate pe deplin. Este de reținut că piesele din expoziție provin de la circa 90 de instituții de profil din următoarele 13 țări: Polonia, Rusia, Ucraina, România, Republica Moldova, Ungaria, Italia, San Marino, Elveția, Germania, Marea Britanie, Franța și Spania. Ca reușită de performanță poate fi considerată, printre altele, și prezența în vitrinele expoziției a unor descoperiri celebre din Crimeea (Kerč, Eski-Kermen, Lucistoe) și Peninsula Iberică (Duraton, Alovera, Torredonjimeno), piese de tezaur de o remarcabilă valoare istorică și artistică, ce au părăsit pentru prima dată țările de baștină, pentru a fi integrate într-o expoziție internațională.

Expoziția a fost structurată în patru părți distincte, și anume: 1. Goții în secolele I-IV e.n.; 2. Goții în Crimeea (secolele IV-VII); 3. Ostrogoții în Balcani și Italia (secolele IV-VI); 4. Vizigoții din Balcani până în Peninsula Iberică (secolele IV-VIII). Prin urmare, s-a încercat o departajare cronologică și regională și de asemenea potrivit celor două principale ramuri gotice (vizigoți și ostrogoți).

România este prezentă în prima parte a expoziției cu descoperiri aparținând culturii Sântana de Mureș (secolul IV d. H.) din așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă (materiale din atelierile de prelucrare a coamelor de cerb și din mormintele 39, 507 și 541), precum și cu inventarul altor trei morminte de la Lețcani (M. 36), Mihălășeni (M. 123) și Sântana de Mureș (M. 63). De asemenea, România participă și la partea a treia a expoziției cu inventarul unor morminte de la Bratei (M. 1/1964), Cluj – Cordoș (M. III), Slimnic și Velț. Alte piese de rezonanță ce ar fi trebuit să facă parte și ele dintre exponatele de la *Palazzo Reale*, cum sunt tezaurul de la Pietroasele și cele două morminte princiare de la Apahida, care ar fi constituit punctul forte nu numai al exponatelor românești, ci al întregii expoziții, deși solicitate cu insistență de organizatori, n-au putut fi prezente, întrucât ele fuseseră angajate anterior pentru o altă mare expoziție de la Frankfurt/Main.

Pentru activitățile de pregătire a materialelor din propriile colecții, în vederea participării la expoziția de la Milano, merită a fi evidențiate și instituțiile românești de profil ce au asigurat în condiții optime aceste lucrări, și anume Muzeul „Vasile Pârvan” (Bârlad), Muzeul județean Botoșani, Muzeul de istorie a Moldovei (Iași), Institutul de Arheologie din București, Muzeul Național de Istorie a României (București), Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (Cluj-

Napoca) și Muzeul Brukenthal (Sibiu). La acestea se adaugă bineînțeles Ministerul Culturii, ce a coordonat de fapt toată acțiunea, suportând povara și responsabilitatea principală a tratativelor cu organizatorii expoziției și a transportului pieselor la Milano.

Nu este cazul de a face aprecieri asupra exponatelor, întrucât toate, selectate cu grijă și competență, sunt valori autentice și reprezentative. Exponatele au fost grupate pe complexe, pentru a satisface și una din cerințele permanente ale specialistului. Textele și grafica (hărți, reconstituiri de port, machete) însoțitoare au fost elaborate cu multă acuratețe și discepmământ, astfel încât doar să completeze informația minimă necesară vizitatorului, fără a împiedica prezența lor exponatele originale. Sentimentul ce m-a urmărit luni de zile înainte de inaugurarea expoziției, și anume că, puse într-o expoziție alături de piese de aur de mare finețe artistică, vasele de lut ars vor rămâne evident într-un con de umbră și-și vor pierde la public din valoarea lor documentar-istorică, s-a dovedit a fi în întregime fals. Succesul se datorează realizatorilor expoziției, care au găsit cele mai adecvate nuanțe de culoare și lumină, precum și cele mai potrivite forme de aranjament, pentru a armoniza piesele atât de diferite unele ale aceleiași complex, cum ar fi, spre exemplu, vasele de lut ars modelate cu mâna sau la roată și obiectele de podobaș și accesoriile vestimentare lucrate câteodată din argint în tehnica filigranului.

Dacă ar fi să reproșăm totuși ceva organizatorilor ar fi absența antichităților gotice din toată Peninsula Balcanică. Desigur, nu pot intra acum în discuție materialele arheologice din teritoriile fostei Jugoslavii, datorită conflictelor armate din zonă, dar unele piese din Bulgaria, chiar dacă apar ca descoperiri izolate, ar fi trebuit să se regăsească între exponate. Expoziția nu reflectă întocmai istoria goților, întrucât, cu puține excepții, au fost prezentate doar materiale provenind din inventarul unor morminte, aproape toate morminte de femei, de cele mai multe ori foarte bogate, care nu prezintă de fapt decât un segment și acela cu totul unilateral al societății gotice.

Catalogul expoziției, apărut în condiții grafice excelente la cunoscuta editură *Electa Lombardia* din Milano, cu o bogată și îndelungată experiență în domeniu, poate fi considerat de excepție între lucrările de acest gen.

La manifestările de inaugurare de la *Palazzo Reale* au fost prezenți, ca invitați ai Consiliului Municipality Milano, o parte din autorii catalogului, precum și alți arheologi care au participat la realizarea expoziției. A fost un bun prilej de a stabili noi și utile contacte între specialiști din diverse țări, a căror preocupare vizează și studiul antichităților gotice pe continentul european. Expoziția de la Milano poate fi considerată o excelentă realizare, la care s-a putut ajunge printr-o largă și fructuoasă cooperare internațională.

ION IONIȚĂ